

โซ่อุปทาน ข้าวหอมมะลิบรรจุถุง

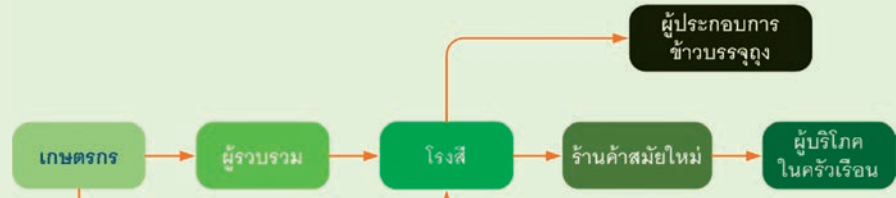
เมื่อกล่าวถึงข้าวหอมมะลิ (หรือภาษาทางการเรียกข้าวขาวดอกมะลิ105) เป็นที่เข้าใจในหมู่คนไทยหรือชาวต่างประเทศที่บริโภคข้าวได้เป็นอย่างดี เป็นข้าวที่มีรสชาติดี ทั้งนี้เพราะข้าวหอมมะลิมีองค์ประกอบของแป้งข้าวที่มีค่าอะไมโลสต่ำทำให้มีความนุ่มเมื่อหุงสุกและมีกลิ่นหอม ซึ่งผู้บริโภครู้จักให้คุณค่ากับลักษณะดังกล่าวเหนือกว่าข้าวสารเจ้าทั่วไป ทำให้ข้าวหอมมะลิได้รับการยกย่องว่าเป็นข้าวที่มีลักษณะจำเพาะของสินค้า(niche product)ในตลาดการค้าข้าวทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ

การที่ข้าวหอมมะลิมีแหล่งผลิตจำเพาะในพื้นที่น้ำฝน มีผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 350-400 กิโลกรัมต่อไร่ และรวมถึงเป็นข้าวในกลุ่มของพันธุ์ไวแสงที่ปลูกได้ปีละครั้ง ทำให้ผลผลิตข้าวหอมมะลิในแต่ละปีจะมีประมาณไม่เกิน 8 ล้านตัน หรือถ้าหากสีเป็นข้าวสารจะมีปริมาณผลผลิตข้าวสารในรูปต้นข้าวและข้าวหักประมาณ 4.5 ล้านตัน ในจำนวนนี้ประมาณว่าร้อยละ 40 ส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ และผลจากการที่ข้าวหอมมะลิทั้งความจำเพาะในลักษณะของผลผลิตและความจำเพาะในลักษณะของแหล่งผลิตย่อมหมายถึงว่าหากทำให้อุปสงค์ข้าวหอมมะลิทั้งในประเทศและต่างประเทศขยายตัวมากขึ้นย่อมจะสามารถดึงระดับราคาข้าวชนิดนี้ให้เพิ่มสูงขึ้นได้เช่นกัน

IFOAM

INTERNATIONAL FEDERATION OF ORGANIC AGRICULTURE MOVEMENTS

โซ่อุปทานข้าวหอมมะลิบรรจุถุงผ่านช่องทางร้านค้าสมัยใหม่

การปลูกข้าวหอมมะลิในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเริ่มการเพาะปลูกในราวต้นเดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนสิงหาคม ขึ้นอยู่กับว่าฤดูฝนมาเร็วหรือมาช้า และจะไปเก็บเกี่ยวได้เกือบพร้อมๆกันในราวปลายเดือนพฤศจิกายนต่อเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงเข้าสู่ต้นฤดูหนาว ข้าวหอมมะลิจึงมีช่วงโซ่อุปทานที่แตกต่างไปจากข้าวพันธุ์ไม่วัยต่อช่วงแสงที่มีการเพาะปลูกอยู่ในพื้นที่ชลประทานโดยทั่วไป

อีกทั้งเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิมักมีการทำเกษตรกึ่งวิถีชีวิต ถ้าเป็นรายเล็กก็มีเนื้อที่ดินจำกัดก็จะปลูกไว้กินไว้ใช้ในครัวเรือน ส่วนที่มีขนาดของฟาร์มใหญ่หน่อยก็จะปลูกไว้ขายแต่ก็ยังเก็บส่วนหนึ่งไว้บริโภคในครัวเรือน ลักษณะนี้จึงดูเหมือนเป็นความชาญฉลาดของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มองเห็นประเด็นความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเป็นสิ่งสำคัญ และเก็บของดีไว้บริโภคแทนที่จะขายหมดแล้วไปซื้อของคุณภาพที่ด้อยกว่าจากตลาดมากินมาใช้

ในระบบการปลูกข้าวหอมมะลิของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงอาศัยสภาพธรรมชาติในกระบวนการเพาะปลูกเป็น

สำคัญ โดยเฉพาะการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในแปลงนาที่ดำหรือเกือบจะไม่ใช้เลยในกลุ่มเกษตรกรที่เพาะปลูกข้าวหอมมะลิ ซึ่งหากเทียบกับเกษตรกรที่ปลูกข้าวเจ้าในพื้นที่ชลประทานทั่วไปจะพบว่ามีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมจำนวนมาก สาเหตุของการไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิ เป็นเพราะมีการเพาะปลูกหรือทำนาปีละครั้ง ทำให้ที่ดินในการเพาะปลูกได้รับการพักตัวเป็นเวลานานหลายเดือน การสะสมของโรคและแมลงจึงมีน้อย แต่สำหรับเกษตรกรที่เพาะปลูกข้าวในพื้นที่

ชลประทานมีระบบการเพาะปลูกหลายครั้งในรอบปี ไม่มีเวลาพักดินความจำเป็นที่จะต้องใช้สารเคมีเพื่อป้องกันการกำจัดศัตรูพืชจึงมีในอัตราสูงกว่าเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิในที่นาฝน

นอกจากนี้หากเพิ่มการเพาะปลูกในรูปแบบเกษตรอินทรีย์เข้ามารวมด้วยอีกประเด็นหนึ่งแล้ว ยังจะทำให้ข้าวสารหอมมะลิลักษณะของการเป็นสินค้าพรีเมียมเพิ่มขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ซึ่งขณะนี้ได้มีเกษตรกรในหลายพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตอนบนได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์จากสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation Organic Movement: IFOAM) มาตรฐานดังกล่าวเป็นมาตรฐานสากลที่สหภาพยุโรปให้การยอมรับ สำหรับองค์กรรับรองในประเทศไทยเอง ก็มีเช่น สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือมีชื่อย่อว่า มกท. และรวมถึงสำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ดังนั้นในการเลือกซื้อข้าวหอมมะลิบรรจุถุงผู้บริโภคจึงควรให้ความสนใจกับลักษณะของมาตรฐานสินค้าที่ตนเองจะซื้อหรือมีความต้องการเป็นสำคัญ

การที่ข้าวหอมมะลิมีอุปทานของผลผลิตจำกัดในรอบปี อีกทั้งเกษตรกรจำนวนหนึ่งจะทยอยนำข้าวเปลือกจากยุ้งฉางที่เก็บไว้ออกขายเมื่อต้องการใช้เงิน ทำให้การรวบรวมข้าวหอมมะลิของตลาดเอกชนยังสามารถทำงานได้บ้าง แม้จะต้องแข่งขันด้านราคาที่สูงกับโครงการรับจำนำของรัฐที่ให้ราคาสูงถึงตันละ 20,000 บาทก็ตาม ทั้งนี้เพราะเกษตรกรที่ขายข้าวให้เอกชนแม้จะได้อายุต่ำกว่าบ้าง แต่จะได้รับเงินสดในทันทีไม่ต้องรอเหมือนกับการขายผ่านโครงการรับจำนำของรัฐ ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถรอคอยได้เพราะมีความต้องการใช้เงินไปใช้จ่ายใช้สอยในครอบครัวรวมถึงการใช้หนี้เงินกู้ เป็นต้น

ผู้ประกอบการข้าวเปลือกในตลาดเอกชนในที่นี่จะมีผู้ประกอบการที่เป็นสหกรณ์การเกษตร ผู้ประกอบการโรงสี ตลอดจนผู้รวบรวมในท้องถิ่นซึ่งจะมีตัวแทนเข้าไปรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร อีกทั้งการดูแลรักษาคุณภาพข้าวเปลือกก็จะทำได้ดีกว่าข้าวในโครงการรับจำนำของรัฐ ข้าวเปลือกที่รวบรวมได้จะถูกนำส่งไปยังโรงสีทั้งโรงสีสหกรณ์การเกษตรหรือโรงสีข้าวของเอกชน เมื่อมีการแปรรูปเป็นข้าวสารแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการบรรจุถุง ในที่นี้ผู้ประกอบการข้าวหอมมะลิบรรจุถุงจะประกอบด้วยโรงสีของสหกรณ์การเกษตรและโรงสีเอกชนบางแห่ง การทำข้าวสารบรรจุถุงของสหกรณ์การเกษตรมักจะจัดทำในรูปแบบของผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อป วางจำหน่าย

ข้าวหอมมะลิบรรจุถุง

คุณสมบัติจำเพาะของข้าวหอมมะลิที่ผู้บริโภคควรรู้

ตามแหล่งผลิตของอำเภอหรือของจังหวัดสำหรับข้าวสารหอมมะลิลีกส่วนหนึ่งที่โรงสีแปรรูปแล้ว จะถูกส่งต่อไปยังผู้ประกอบการข้าวถุงเพื่อการทำความสะดวกอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะทำการบรรจุให้กับผู้ประกอบการร้านค้า ดังนั้นจะเห็นว่าที่มาของวัตถุดิบข้าวหอมมะลิบรรจุถุงจะมีที่มาจากตลาดข้าวเปลือกของเอกชนมากกว่าจะมาจากตลาดข้าวเปลือกภายใต้โครงการรับจำนำของรัฐ

ในช่วงกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนารูปแบบการค้าปลีกที่เปลี่ยนแปลงไปจากการค้าปลีกแบบดั้งเดิมที่ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกมักจะตั้งร้านจำหน่ายอยู่ตามห้องแถวริมถนนและห้องแถวในตลาดสดที่เรียกว่าร้านโชห่วย ไปสู่การขยายตัวของการค้าขายที่มีลักษณะเป็นห้างสรรพสินค้าทั้งขนาดใหญ่ ร้านค้าประเภทซูเปอร์มาร์เก็ตและรวมถึงร้านสะดวกซื้อ ซึ่งรวมเรียก

กันว่าร้านค้าสมัยใหม่ (modern trade) ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวร้านค้าประเภทนี้มักจะเน้นให้ความสำคัญสะดวกสบายกับผู้ซื้อในการเข้าจับจ่ายซื้อสินค้าที่ร้านค้าสมัยใหม่มากขึ้นทำให้ตลาดการค้าข้าวสารหอมมะลิขายปลีกชนิดแบบดวงหรือตักขายตามร้านค้าที่เป็นห้องแถวได้ถดถอยลงเป็นลำดับ และขณะเดียวกันได้เปลี่ยนแปลงการค้าไปเป็นข้าวสารหอมมะลิบรรจุถุง ที่ผู้คนในเมืองหลวงและรวมถึงชุมชนเมืองในภูมิภาคต่างๆ ได้ใช้ช่องทางนี้ในการหาซื้อข้าวสารสำหรับการบริโภคกันมากขึ้น

ข้าวสารหอมมะลิบรรจุถุงที่วางจำหน่ายในร้านค้าสมัยใหม่และในซูเปอร์มาร์เก็ตจะมีทั้งที่บรรจุขนาด 1 กิโลกรัม 2 กิโลกรัม และ 5 กิโลกรัม เป็นต้น เนื่องจากการแข่งขันในตลาดข้าวสารบรรจุถุงมีอยู่สูง ผู้ประกอบการต่างก็พยายามสร้างผลิตภัณฑ์โดยเน้นความต่างเรื่องคุณภาพ ความต่างของแหล่งผลิต ความต่างของกระบวนการผลิตที่เป็นอินทรีย์และไม่เป็นอินทรีย์ มาเป็นจุดในการส่งเสริมการขาย พร้อมๆ กับการแข่งขันทางด้านราคา ในรูปแบบของตราสินค้าต่างๆ ทั้งนี้การที่มีตราสินค้าสำหรับข้าวหอมมะลิบรรจุถุงจำนวนมาก อีกทั้งมีราคาขายที่แตกต่างกันในแต่ละตราสินค้า ย่อมหมายถึงว่าอัตราส่วนผสมของข้าวหอมมะลิบรรจุถุงจะมีทั้งที่เป็นข้าวหอมมะลิ 100% และข้าวหอมมะลิที่มีเนื้อข้าวหอมมะลิเป็นองค์ประกอบต่ำกว่า 100% การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมะลิบรรจุถุงให้ได้คุณภาพข้าวหอมมะลิ 100% จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริโภคที่จะต้องหาซื้อความรู้ให้ครบถ้วน ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกซื้อว่าจะซื้อสินค้าตราไหนดี